

2) при опрацюванні будови слова і словотвору – спільнокореневі слова; тематично близькі, але неспоріднені слова; складноскорочені слова як відповідники словосполучень.

3) при вивченні частин мови: власні і загальні назви, видові і родові поняття; форма множини та збірні іменники; займенники різних розрядів; займенникові прислівники; числівники і числівникові словосполучення; прикметники, вжиті в значенні іменників;

4) при вивченні синтаксису: перифрази; речення з відсутнім підметом – назвою особи, про яку йшлося в попередніх частинах тексту.[8, с.217].

Вивчення діалектизмів, застарілих слів, слів іншомовного походження дає змогу показати їх роль у стилістичному оформленні тексту.

Отже, як бачимо, опрацювання багатьох розділів програми можна пов'язати з повторенням, закріпленням і поглибленням знань учнів про текст, його частини і засоби зв'язку між ними. Завдяки постійній увазі до роботи з текстом, опрацювання його властивостей стає не одним з епізодів навчального процесу, а теоретичною базою для розвитку зв'язного мовлення учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования/ И.Р. Гальперин. – М.: Просвещение, 1981. – 214с.
2. Грипас Н.Я. Работа над текстом на уроках мови в 4-6 кл.: посібник для вчителя./ Н.Я. Грипас. – К.: Рад. школа, 1988. – 110с.
3. Ковалик І.І. Методика лінгвістичного аналізу тексту./ Ковалик І.І., Мацько Л.І., Плющ М.П. – К.: Вища шк., 1984. – 120с.
4. Концепція мовної освіти 12-річної школи// Диво слово. – 2002. - №8. – С.59-65
5. Літературознавчий словник-довідник. /Р.П.Гром'яко, Ю.І.Ковалів, В.І.Теремко] – К.: Академія, 2006. – 752с.
6. Мельничайко В.Я. Удосконалення змісту і методів навчання української мови/ В.Я. Мельничайко, М.І.Пентилюк, Л.П.Рожило. – К.: Рад.шк., 1982. – 216с.
7. Мельничайко В.Я. Теорія тексту у шкільному курсі української мови./ В.Я. Мельничайко. – К.: Рад.шк., 1986. – 254с.
8. Методика вивчення української мови в школі: посібник для вчителів/ О.М.Біляєв, В.Я.Мельничайко. – К.: Рад.шк., 1987. – 248с.

The article deals with text's essence as a means of communicative pupils's skills development; the lingual and stylistical principles of work with text in the school are analysed; the role of work with text in educational process is determined.

Key words: text, speech, theme, linguistic analysis of text.

Т. І. Свірчук

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗМІСТОВІ ОСОБЛИВОСТІ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ШКОЛЯРІВ

У статті розглядається поняття мовленнєвої компетенції в українській та зарубіжній лінгводидактиці. Автор намагається уточнити сутність і виявити змістові особливості мовленнєвої освітньої компетенції.

Ключові слова: мова, мовлення, мовленнєва діяльність, види мовленнєвої діяльності, мовленнєва компетенція.

У процесі загального розвитку науки та освіти пріоритетними на сучасному етапі стали нові підходи до навчання мови: діяльнісний, особистісно зорієнтований, компетентнісний та ін. Компетентнісний підхід передбачає як результат навчання оволодіння учнями певними освітніми компетенціями. Багато вітчизняних та зарубіжних вчених працюють над визначенням змістового наповнення ключових та предметних освітніх компетенцій (А. Богуш, М. Вашуленко, Н. Веніг, Н. Грішанова, І. Гудзик, І. Зимня, Н. Кузьміна, О. Овчарук, М. Пентилюк, О. Пометун, А. Хуторський та ін.). Поняття видів компетенцій розглядаються у різних галузях науки: психології, соціолінгвістиці, педагогіці, методиці навчання іноземних мов, а з недавнього часу – і в методиці навчання рідної мови.

Вітчизняні та зарубіжні вчені вважають, що основним компонентом комунікативної компетенції є мовленнєва або мовленнєво-мислительні вміння (І. Зимня, Н. Веніг, М. Пентилюк, А. Хуторський, Г. Шелехова та ін.). Формування мовленнєвої компетенції характеризується свідомим ставленням до мови, глибоким знанням її, розвиненим мовленням, а отже, і мисленням, і інтелектом, емоційною сферою, емоційно-естетичним сприйняттям мови й мовлення, що передбачає відчуття слова – здатність відчувати і розуміти всі відтінки його значення, відчувати красу рідної мови, її багатство, виразність, образність. Надзвичайно вагомим у навчанні рідної мови є підвищення мовленнєвої культури учнів, оскільки характер мовленнєвої поведінки є найважливішим показником їхньої загальної культури і творчих здібностей. Відтак на сучасному етапі розвитку мовознавчої науки формування мовленнєвої компетенції школярів набуває важливого значення.

Проблема формування мовленнєвої компетенції є багатопланою, тому в лінгводидактиці існує низка розвідок, присвячених окремим її аспектам. Так, психологічні питання зазначеної проблеми висвітлено в працях О. Божович, Л. Виготського, П. Гальперіна, М. Жинкіна, І. Зимньої, О. Леонтьєва, О. Лурії, О. Потєбні, І. Синиці, Л. Щерби та ін. Педагогічні та методичні аспекти формування мовленнєвої компетенції розробляли дидакти та лінгводидакти Л. Варзацька, О. Беляєв, О. Богуш, І. Варнавська, Н. Веніг, Є. Голобородько, І. Гудзик, Ю. Караулов, Т. Ладиженська, В. Мельничайко, Л. Мацько, Н. Пашківська, М. Пентилюк, М. Стельмахович, О. Хорошковська, Г. Шелехова та ін. Також це питання розглядали вчені-мовознавці: Н. Бабич, Ф. Бацевич, В. Виноградов, М. Жовтобрюх, А. Загнітко, В. Костомаров, Л. Струганець, Н. Шумарова, Л. Щерба та ін. Проблему розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності, і зокрема розвитку зв'язного мовлення, опрацьовували Л. Варзацька, І. Зимня, В. Капінос, Т. Ладиженська, Н. Пашківська, І. Синиця, М. Стельмахович, Г. Шелехова, Н. Шанський, С. Цінько та ін.

Проте основною проблемою залишається те, що одні вчені не виокремлюють мовленнєву компетенцію як самостійну (Л. Бахман, Л. Черепанова), інші підпорядковують її комунікативній компетенції (В. Сафонова, Ю. Федоренко, Н. Веніг, М. Пентилюк), а ще інші вводять комунікативну компетенцію до складу мовленнєвої (А. Богуш) або мовної

(Н. Шумарова). У нормативних документах, зокрема у програмі з української мови та концепції мовної освіти зазначається, що основна мета навчання рідної мови полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатого мовної особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами рідної мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), тобто забезпечує належний рівень комунікативної компетенції [13, с. 3] (мовленнєвої компетенції [2]), хоча при розподілі змісту навчального матеріалу виділяється мовленнєва змістова лінія, яку необхідно реалізовувати, а не комунікативна, що, на нашу думку, підтверджує те, що мовленнєва компетенція є основою формування комунікативної. І лише в старшій школі досягнення основної мети навчання рідної мови конкретизується залежно від обраного учнем напрямку профільного навчання і передбачає різні рівні розвитку мовленнєвої та мовної компетенцій [13]. Отже, основною проблемою у вивченні мовленнєвої компетенції є неузгодженість між рівнем її досліджуваності та вимогами часу, а саме те, що для дошкільної та початкової ланок мовної освіти методика формування мовленнєвої компетенції розроблена (А. Богуш, М. Вашуленко, І. Гудзик, О. Хорошковська), існують дослідження, присвячені формуванню мовленнєвої компетенції учнів старшої школи (Н. Веніг), а методичні засади мовленнєвої компетенції учнів 5-6 класів, які мають спиратися на початкову школу та слугувати опорою для старшої, – ще не з'ясовані та не розроблені. Тому, *метою* нашої статті є конкретизація та уточнення сутності мовленнєвої компетенції та змістових її особливостей. Теоретичними засадами слугували праці вітчизняних та зарубіжних вчених та чинні освітні нормативні документи.

Ключовими поняттями, на яких ґрунтується мовленнєва компетенція, є мова, мовлення, мовленнєва діяльність (МД), види мовленнєвої діяльності. Розглянемо їх як підгрунтя формування мовленнєвої компетенції учнів середніх класів.

На сучасному етапі розвитку мовознавчої науки існує чітке розмежування понять мова і мовлення. Діти вивчають мову, тобто засвоюють відомості з фонетики, лексики, граматики, стилістики. Ці відомості складаються з лінгвістичних понять і правил. Отже, вивчення мови – це засвоєння основ лінгвістики – тієї сукупності мовних знань, які забезпечують формування мовленнєвих умінь і навичок, необхідних кожній людині упродовж усього життя [12, с. 8]. За Б. Головіним, мова – це система матеріальних одиниць, що слугує спілкуванню людей і відображається в свідомості колективу безвідносно до конкретних думок, почуттів, бажань, а мовлення – послідовність знаків мови, побудована за її законами та з її матеріалу й відповідно до вимог вираженого конкретного змісту (думок, почуттів, настроїв, стану, волі, бажань тощо) [4, с. 4]. Мова – це нормалізована система звуків, морфем, слів та правил їх сполучення на морфологічному, синтаксичному, семантичному та логічному рівнях, тобто система знаків, що є основним засобом спілкування членів певного людського колективу, засобом переробки і передачі інформації від покоління до покоління. Мова як система – виключно суспільне явище, вона постійна, стала, має нормативний характер і зобов'язує кожного, хто нею користується, підпорядковуватися її законам. Мовлення – індивідуальне, динамічне, ситуативно зумовлене [9, с. 59]. Психологи та психолінгвісти розглядають мовлення як процес породження та сприйняття висловлювання, як вид специфічно людської діяльності, яка забезпечує спілкування [8]. За словами А.А.Леонтьєва, процес власне мовлення становить процес переходу від мовленнєвого задуму до його втілення у знаках тієї чи іншої мови і далі до реалізації у зовнішньому мовленні – усному чи письмовому [8]. Із поняттям мовлення тісно пов'язане поняття мовленнєва діяльність, в процесі якої відбувається комунікація, або спілкування людей. Отже, мовлення – це процес мовленнєвої діяльності. На основі цього розуміння відбувається розрізнення видів мовленнєвої діяльності – слухання (аудіювання), говоріння, читання, письмо. Поняття мовленнєвої діяльності в методіку вперше ввів у 70 рр. ХХст. Л. Щерба [18]. Методисти визначають мовленнєву діяльність як сукупність психофізичних дій організму людини, які спрямовуються на сприймання і розуміння мовлення або породження його в усній чи письмовій формі [11, с. 38]. Мовленнєва діяльність ґрунтується на психічній діяльності людини, залежить від її інтелектуального та емоційного розвитку і спирається на мовні знання. Опанування мовленнєвої діяльності здійснюється у процесі навчання мови на комунікативній (мовленнєвій) основі, що включає слухання, говоріння, читання і письмо [12, с. 9]. Отже, оволодіння мовленнєвою компетенцією передбачає високий рівень сформованості умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності.

Розглянемо докладніше визначення мовленнєвої компетенції. У Загальноєвропейських Рекомендаціях зазначено, що використання мови, в тому числі її вивчення, передбачає розвиток ряду компетенцій (загальних та комунікативних мовленнєвих) у особи. Сформованими компетенціями послуговуються залежно від умов та потреб у різних контекстах для здійснення різних видів мовленнєвої діяльності. Комунікативні мовні компетенції – це такі, які забезпечують людині можливість діяти, застосовуючи специфічні лінгвістичні засоби [6, с. 9]. Зарубіжні вчені розуміють під поняттям мовленнєва компетенція ті навички, уміння, знання та здатності, які дозволяють породжувати висловлювання не тільки правильні в мовному плані, але і комунікативно виправдані у відповідній мовній ситуації спілкування [14]. Сафонова В. В. вважає, що мовленнєва компетенція передбачає, з одного боку, усвідомлення загального та специфічного в правилах мовленнєвої поведінки в сферах побутового та соціально значущого спілкування, а з іншого боку – оперативне володіння цими правилами, щоб породжувати та варіювати іншомовне мовлення та комунікативно коректно інтерпретувати зміст автентичного мовлення іноземною мовою [14]. Крім назви *мовленнєва*, у зарубіжній лінгводидактиці вживаються так звані *прагматична* та *дискурсивна* компетенції, хоча за наповненням ці компетенції відповідають мовленнєвій. Бахман А. вважає, що прагматична компетенція передбачає знання, які, додатково до організаційної компетентності, використовуються в контекстуальній роботі та інтерпретації соціально доречних дій в дискурсі. Ця компетентність містить знання з функцій мови, соціолінгвістичних правил, культури і образного мовлення [19]. Терміном *прагматична* компетенція оперують і в Загальноєвропейських Рекомендаціях, в яких прагматичні компетенції пов'язані з функціональним вживанням лінгвістичних засобів: продукування мовних функцій, актів мовлення тощо [6]. Ван Ек Дж. Виокремлює не мовленнєву, а *дискурсивну* компетенцію і вважає, що це – здатність використовувати відповідні стратегії в створенні та інтерпретації текстів, особливо тих, які сформовані об'єднанням речень разом [20]. Отже, три розглянуті нами терміни спираються на володіння мовленням.

Один з підходів щодо трактування поняття мовленнєвої компетенції свідчить, що у мовленнєвій діяльності слід розрізняти мовну і мовленнєву компетенції, а в мовленнєвій – лексичну, фонетичну, граматичну, діалогологічну та комунікативну [1, с. 8]. Цікавим фактом, про який зазначалось вище, є те, що А. Богуш підпорядковує комунікативну компетенцію мовленнєвій, тоді як більшість вчених вважає мовленнєву компетенцію складовою комунікативної. На думку цього вченого, мовленнєва компетенція – це вміння адекватно і доречно практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовувати для цього як мовні, так і позамовні (міміка, жести, рухи) та інтонаційні засоби виразності мовлення [1, с. 9]. Українські дослідники (М. Пентилюк, Н. Веніг) теж погоджуються з тим, що мовленнєва компетенція – поняття комплексне, і, спираючись на мовну компетенцію, містить систему мовленнєвих умінь (уміння вести діалог, сприймати, відтворювати і створювати усні і писемні монологічні і діалогічні висловлювання різних видів, типів, стилів і жанрів та ін.), що слугуватимуть учням для спілкування в різних життєвих ситуаціях [3]. Мовленнєва компетенція кожної особистості виявляється у виробленні вмінь користуватися усною і писемною літературною мовою, багатством її виразних засобів залежно від мети і завдань висловлювання та сфери суспільного життя [12, с. 9].

Отже, узагальнивши визначення вчених-дидактів, ми вважаємо можливим трактувати мовленнєву компетенцію як сформованість вмінь і навичок користуватися мовною компетенцією в усній чи писемній формі в конкретній соціальній сфері та ситуації.

Найбільш поширений у лінгводидактиці підхід до визначення змісту мовленнєвої компетенції ґрунтується на визначенні мовленнєвої компетенції як сукупності чотирьох видів компетенцій, що в свою чергу базуються на відповідних видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі [16]. Оволодіння вміннями кожного виду МД, на нашу думку, становить зміст мовленнєвої компетенції.

Цей підхід відображений у нормативних документах [5; 13; 15], які орієнтують вчителів-словесників на першочерговий розвиток умінь у всіх видах мовленнєвої діяльності. У програмі виділена окрема мовленнєва змістова лінія, яка подається за принципом структурної систематичності, передбачає поступове ускладнення і поглиблення мовленнєвознавчих понять та формування вмінь у всіх видах мовленнєвої діяльності [13, с. 5]. Ця лінія є основною для визначення рівня навчальних досягнень учнів з предмета, оскільки вимоги до засвоєння її змісту є спеціальними. Призначення мовленнєвої змістової лінії полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування і вдосконалення вмінь та навичок в аудіюванні, читанні, говорінні, письмі [13].

Однією з перших над проблемою розвитку мовленнєвої діяльності, зокрема над розвитком зв'язного мовлення, працювала Т. А. Ладигенська [10]. Вона перша розмежувала усне і писемне мовлення і визначила відповідні групи знань та вмінь. Дослідниця вважає, що розвиток мовлення на уроках рідної мови – це вся робота, яку проводить мовник спеціально, і в зв'язку з вивченням шкільного курсу (граматики, словотворення, орфографії і т. д.), для того, щоб учні оволоділи мовними нормами (вимовними, лексичними, морфологічними, синтаксичними), а також вміннями виражати свої думки усно та письмово, користуючись потрібними мовними засобами відповідно до мети, змісту мовлення та умовами спілкування [10, с. 6], що, на нашу думку, є змістом мовленнєвої компетенції у сучасній методиці. Вчена виділяє дві групи знань та вмінь з розвитку зв'язного мовлення.

1. Загальні для усного і письмового мовлення комунікативні знання та вміння:

- розкрити тему та основну думку висловлювання, для цього обдумати межі теми та свій підхід до неї тобто визначити, про що писати чи говорити і що головне сказати у своєму висловлюванні;
- збирати матеріал для висловлювання: а) вміння визначати в даному матеріалі те, що може бути використано в майбутньому висловлюванні, б) вміння фіксувати свої спостереження та думки, робити виписки з книг, в) вміння користуватися зібраним матеріалом;
- систематизувати матеріал, тобто: а) відібрати із зібраного те, що дійсно необхідно для розкриття теми та основної думки висловлювання, б) упорядкувати матеріал, в) визначати послідовність його використання;
- складати розповідь, опис, роздум;
- складати детальний та стислий переказ.

2. Комунікативні знання та вміння:

а) характерні для письмового мовлення:

- вдосконалювати написане – це процес переробки, виправлення, покращення створеного тексту, тобто процес редагування;

- писати розповідь – це вміння виділити зав'язку, кульмінацію та розв'язку;
- писати замітку в газету – вміння викладати фактичний матеріал лаконічно, але яскраво;
- писати статті в газету – вміння за допомогою фактів осмислювати проблему;
- писати начерк – вміння викладати матеріал з документальною точністю з використанням художніх засобів.

б) специфічні для усного мовлення:

- використовувати засоби вираження усного мовлення – логічного наголосу, пауз, темпу, голосу і т. д.;
- використовувати способи підготовки до усного висловлювання – складати план, робочий матеріал, тези, письмовий текст майбутнього висловлювання, проголошення майбутнього висловлювання;
- розповідати;
- подавати інформацію, звіт – викладати факти;
- доповідати, повідомляти;
- робити ораторський виступ [10, с. 200-204].

Отже, Т. А. Ладигенська визначає основні вміння та навички для продуктивних видів мовленнєвої діяльності, які відповідають змісту мовленнєвої компетенції. На основі досліджень Ладигенської Т. А. з'явилися нові роботи з розвитку

мовленнєвої діяльності. Н. А. Шанський вперше у слов'янській лінгводидактиці виділив вміння для кожного виду мовленнєвої діяльності: аудіювання, говоріння, читання, письма [17].

Для формування повноцінної мовної особистості сучасна методика передбачає одночасне навчання усім видам мовленнєвої діяльності.

Оскільки формування вмінь і навичок у продуктивних видах мовленнєвої діяльності (говорінні і письмі) відбувається на основі умінь і навичок у рецептивних видах мовленнєвої діяльності (читанні та аудіюванні) можемо стверджувати, що останні є основою продуктивних.

Процес **читання** забезпечується наступними вміннями:

- визначати значення незнайомих слів за словотворчими елементами, за контекстом, за допомогою словника;
- визначати значення граматичних явищ за формальними ознаками;
- розпізнавати словосполучення за окремими складовими;
- визначати структуру речення за структурними елементами;
- визначати смислові зв'язки між реченнями на основі засобів зв'язку між реченнями;
- узагальнювати викладені у тексті факти;
- робити висновки на основі інформації, вміщеної у тексті;
- оцінювати факти та інтерпретувати текст [17, с. 147].

Для сприйняття тексту на слух (**аудіювання**) учень повинен вміти:

- розчленовувати на складові потік мовлення, виділяти окремі елементи та з'ясувати їх значення;
- визначати значення окремих незнайомих елементів за словотворчими елементами, за контекстом;
- ігнорувати окремі незнайомі елементи, які не заважають розумінню тексту;
- здогадуватись про тему тексту, окреслювати його загальний зміст за першими словами;
- подумки фіксувати важливі для розуміння тексту слова – смислові опори;
- подумки синтезувати смислові опори у смислове ціле;
- утримувати в пам'яті загальний зміст прослуханої інформації [17, с. 158].

До названих умінь вчені додають ще й такі, що пов'язані із розумінням тексту:

- уміння виділяти основну та другорядну інформацію;
- узагальнювати викладене,
- робити висновки на основі вміщених у тексті фактів,
- оцінювати факти та інтерпретувати текст [17, с. 158].

Ці уміння є спільними для аудіювання та читання. Розглядаючи продуктивні види мовленнєвої діяльності – говоріння, письмо, – слід зазначити, що говоріння об'єднує два види мовленнєвої діяльності, які передбачають наявність своїх умінь, – це усний монолог та діалог; письмо реалізується переважно письмовим монологом.

Для створення **монологічного висловлювання** (усного чи писемного) учень повинен вміти:

- розгортати висловлювання через мікротему;
- логічно оформлювати мікротематичну розгорнутість;
- розгортати кожен мікротему через предикативні одиниці в складі складного синтаксичного цілого;
- будувати висловлювання відповідно до об'єкта мовлення у формі розповіді, опису, роздуму;
- оцінювати мовленнєву ситуацію;
- оперувати мовними засобами (будувати висловлювання відповідно до певного стилю) [17, с. 168].

Крім спільних умінь для створення усного та письмового монологічного висловлювання, кожна форма має свої специфічні вміння. Так, для успішного усного монологічного висловлювання необхідно вміти:

- володіти засобами виразності мовлення, які складаються з наступних навичок:
 - а) витримувати основний тон висловлювання;
 - б) використовувати логічний наголос;
 - в) дотримуватися потрібного темпу мовлення;
 - г) регулювати гучність голосу;
 - д) чути свій голос;
 - е) контролювати себе під час мовлення
- володіти навичками усно будувати висловлювання, тобто навичками композиції [17, с. 172].

Для створення писемного монологічного висловлювання потрібно володіти навичками:

- зображення знаків письма – навичками каліграфії;
- правильного перекодування звуків мови в адекватні знаки письма – навичками орфографії;
- побудови письмового висловлювання – навичками композиції [17, с. 172].

Продуктування **діалогічного мовлення** забезпечується наступними узагальненими вміннями і навичками:

- швидко розуміти співрозмовника;
- швидко і різноманітно реагувати на репліки;
- формулювати відповідь, репліку;
- задавати питання;
- підтримувати тему розмови;
- швидко переключатися з теми на тему;
- швидко встановлювати контакт зі співрозмовником [17, с. 175].

Отже, проаналізувавши роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, під мовленнєвою компетенцією ми будемо розуміти таку освітню компетенцію, яка містить сформованість вмінь, навичок та досвід користуватися мовною

компетенцією в усній чи писемній формах в конкретній соціальній сфері та ситуації. Зміст мовленнєвої компетенції можна відобразити як сукупність мовленнєвих умінь, притаманних кожному виду мовленнєвої діяльності.

У статті ми розглянули підходи до визначення змісту мовленнєвої компетенції, і можемо зробити висновок про те, що навчання мовленнєвій компетенції передбачає набуття умінь і навичок всіх видів мовленнєвої діяльності, досвід їх застосування у різних ситуаціях, отже, особистість тільки тоді можна назвати мовною, коли вона вміє користуватися набутими вміннями.

Перспективним, на нашу думку, є подальше дослідження мовленнєвої компетенції: її структури, взаємозв'язку з іншими видами освітніх компетенцій, розробка методики формування тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богуш А. М. Мовленнєва компетенція дошкільника як лінгводидактична проблема // Розвиток творчих здібностей дітей засобами мовлення. Збірка наукових праць. Випуск 11. – Київ-Запоріжжя, 1998. – С. 5-16
2. Біляєв О. М., Скуратівський Л. В., Симоненко Л. М., Шелехова Г. Т. Концепція навчання державної мови в школах України // Дивослово. – 1996, № 1. – С. 16-17
3. Веніг Н. Формування мовленнєвої компетенції старшокласників. – Автореферат дис... канд. пед. наук. – К., 2001. – 20 с.
4. Головин Б. Основы культуры речи. – М., 1980.
5. Державний стандарт базової і повної середньої освіти // Вивчасмо українську мову та літературу. – 2004. - №4 (8). – вкладка
6. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 261 с.
7. Красевський В., Хуторський А. Основы обучения. Дидактика и методика. – М.: Академия, 2008. – 352 с.
8. Леонтьев А. А. Психолингвистические единицы и порождение речевого высказывания. – М., 1969
9. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник Вид. 2-е, випр. I перероб. / Кол. Авторів під керівн. С. Ю. Ніколасової. – К.: Ленвіт, – 328 с.
10. Методика развития речи на уроках русского языка: Пособие для учителей. Под ред. Т. А. Ладьженской. – М.: Просвещение, 1980. – 240 с.
11. Олійник І. С., Іваненко В. В., Рожило П. П., Скорик О. С. Методика викладання української мови в середній школі. – К.: Вища школа, 1989
12. Пентилок М. Наукові засади комунікативної спрямованості у навчанні рідної мови // УМЛШ. – 1999. - № 2. – С. 49-51
13. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українська мова. 5-12 кл. – 2005
14. Сафонова В. В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций. Воронеж: Истоки. 1996. – 237 с.
15. Скуратівський Л. Концепція мовної освіти 12-річної школи (українська мова) // УМЛШ. – 2002. – № 2. – С. 4-10
16. Федоренко Ю. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови: Автореферат дис... канд. пед. наук. – Луцьк, 2005. – 20 с.
17. Что значит знать язык и владеть им / Н. М. Шанский, И. Л. Резниченко и др. – Л.: Просвещение, 1989. – 192 с.
18. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. – Ленинград, 1974
19. Bachman L. Fundamental Consideration in Language Testing/ Oxford: Oxford University Press. 1990. 193p.
20. van Ek J. Objectives for Foreign Language (vol.1: Scope). Strasbourg: CCC/CE. 1993. 153p.

The article deals with the term “speech competence” in Ukrainian and foreign linguistics. The author tries to clarify the content of speech competence and to research its content.

Key words: language, speech, speech work, kinds of speech work, speech competence.

M. I. Tadeeva

СУЧАСНИЙ СТАН ШКІЛЬНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ: НА ПРИКЛАДІ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ

В статті досліджується сучасний розвиток шкільної іншомовної освіти в Чеській Республіці. Ставши в 1990 році членом Ради Європи, Чехія бере участь в багатьох міжнародних мовних проектах європейських країн. Модернізація іншомовної початкової та середньої освіти вимагає передусім зміни програми навчання, принципів, форм і методів роботи з учнями. Також в статті розглядається проблема підготовки педагогічних кадрів для сучасної іншомовної освіти, окреслюються основні тенденції вивчення сучасних мов.

Ключові слова: шкільна іншомовна освіта, програма навчання, підготовка вчителя іноземних мов.

Актуальність і постановка проблеми.

Система мовної освіти в об'єднаній Європі є засобом формування нової генерації європейської молоді, основними рисами якої є мобільність, культура мови та релігійна толерантність, професіональність, відкритість, відданість загальнолюдським цінностям. Сьогодні мова, як основний засіб спілкування, виконує роль інструмента, що забезпечує мобільність, ефективний обмін інформацією, поглиблення співробітництва в багатонаціональній Європі. Мовне розмаїття сучасної Європи офіційно представлено 46 країнами членами Ради Європи, кожна з яких нараховує певну кількість регіональних мов та мов національних меншин [3].

За останні 10-15 років повністю змінилася мовна політика в країнах Ради Європи. До складу Європейського союзу ввійшли нові держави, які були раніше членами соціалістичного табору та користувалися іншими принципами побудови мовної політики і мовної освіти. Системи іншомовної освіти в постсоціалістичних країнах раніше базувались на пріоритетному вивченні російської мови, а не сучасних західноєвропейських мов. Тому в 90 -х роках ХХ століття поряд з соціальними, політичними, економічними реформами в цих країнах відбулося реформування, або модернізація мовної політики і мовної освіти. На зміну російськомовності сьогодні акцент у розвитку іншомовної освіти ставиться на сучасні західноєвропейські мови: англійську, німецьку, французьку, іспанську, італійську тощо. До таких постсоціалістичних країн – нинішніх членів Ради Європи та Європейського Союзу – відноситься Чеська Республіка, яка раніше входила разом зі Словаччиною до складу Чехословаччини. Ця маленька слов'янська держава Центральної Європи сьогодні може пишатися своїми успіхами в реалізації мовної політики на основі правильно побудованої нині системи шкільної іншомовної освіти [3].